

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2021
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ και ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ο εθελοντής ως ηθικός και ενεργός πολίτης

Στο τέλος του 20ού και στις αρχές του 21ου αιώνα, κράτη σε διαφορετικά μέρη του κόσμου θέσπιζαν ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις με σκοπό την κανονικοποίηση του εθελοντισμού και των εθελοντικών συσσωματώσεων. Οι διαδικασίες αυτές έχουν συσχετιστεί με τον νεοφιλελευθερισμό, τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και τη συγκρότηση ενός νέου υποκειμένου, ενός νέου υπεύθυνου πολίτη, σε πολύ διαφορετικά πλαίσια, από τις ΗΠΑ, την Ιταλία, έως την Ιαπωνία και την Κίνα. Μελετητές του φαινομένου εμπνέονται από το έργο του Μισέλ Φουκώ για να επισημάνουν –ορθά κατά τη γνώμη μου– τη συγκρότηση του εθελοντή ως ενός νέου ηθικού πολίτη, ενός υπεύθυνου υποκειμένου το οποίο είναι προσανατολισμένο στο κοινό καλό. Κάποιοι μάλιστα φθάνουν στο σημείο να μιλήσουν για την αναδυόμενη «υποκειμενικότητα του εθελοντή», που εγκαινιάζει μια νέου τύπου σχέση του πολίτη με το κράτος. Άλλοι δείχνουν πώς, σε αυτό το πλαίσιο, μια προαιρετική και εθελούσια δραστηριότητα μετατρέπεται ακόμα και σε υποχρέωση για τα εργατικά και μεσαία στρώματα.

Η εμφύσηση του εθελοντικού ιδεώδους περιλαμβάνει διαδικασίες υποκειμενοποίησης μέσα από τις οποίες θεσμοί και φορείς γνώσης και επιστήμης, αλλά και πρακτικές αυτορρύθμισης και φροντίδας του εαυτού, διακυβερνούν πληθυσμούς. Το υποκείμενο που παράγεται είναι ένα αυτοκυβερνώμενο, αυτορρυθμιζόμενο υποκείμενο, ένα υποκείμενο που διακυβερνάται μέσα από την ίδια την ελευθερία του, παρά με τη βία. Σε αυτές τις νέες τεχνολογίες κυβερνητικότητας εμπλέκονται το κράτος, μη κρατικοί φορείς, υποκείμενα, ακόμα και ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Το ίδιο το κράτος διαχέει τις αρμοδιότητές του σε μη κρατικούς φορείς, κρατώντας τον ρόλο του συντονιστή και συχνά χρηματοδότη των δραστηριοτήτων τους. Δεν πρόκειται, επομένως, για μείωση της κρατικής κυριαρχίας ή τη νεοφιλελεύθερη απόσυρση του κράτους πρόνοιας, αλλά για την ανάδυση νέων, έμμεσων και συχνά ανεπίσημων πρακτικών διακυβέρνησης σε τοπικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Αυτή η «αποκυβερνοποίηση» του κράτους, σημασιοδοτεί μια ακόμα μεγαλύτερη «κυβερνοποίηση της κοινωνίας», καθώς η (αυτο) διακυβέρνηση διαχέεται

στην καθημερινή ζωή. Οι αυτορρυθμιστικές τεχνολογίες διακυβέρνησης κατευθύνονται στα μεσαία στρώματα, τα οποία, ιδιαίτερα στην περίπτωση του εθελοντισμού κοινωνικής πρόνοιας, μετατρέπονται σε ενεργούς πολίτες και σε φορείς κυβερνητικότητας για επιμέρους κατηγορίες πληθυσμού (φτωχούς, πρόσφυγες, ασθενείς κ.ο.κ). Οι εθελοντές εμπλέκονται σε αυτές τις διαδικασίες στο όνομα της δημοκρατίας και της ιδιότητας του πολίτη [...].

Οι ενεργοί πολίτες παρατηρούνται, επίσης, και στην ελληνική κοινωνία στο γύρισμα του αιώνα, αν και οι εντόπιες πολιτικές για την ενίσχυση και στην ουσία κατασκευή του εθελοντισμού διακρίνονταν από αποσπασματικότητα. Εθελοντικά σωματεία που δραστηριοποιούνται ήδη ή δημιουργήθηκαν τότε αποτελούσαν εργαστήρια στα οποία συντελούνταν η σύγχρονη ηθική παραγωγή του πολίτη. Ο εθελοντής προτασσόταν ως επιτομή του νεωτερικού πολίτη, σε πείσμα των ελληνικών υστερήσεων εξαιτίας των οποίων η συμμετοχή των Ελλήνων σε μορφές δημόσιας ανιδιοτελούς κοινωνικότητας ήταν υποτονική. Ταυτιζόμενος με τον ενεργό και ουσιαστικά τον ηθικό πολίτη, ο εθελοντής αποτελούσε όχι μόνο ένα «δυνάμει εφικτό πρότυπο πολιτικής ζωής», αλλά και ένα πρότυπο σχετίζεσθαι και συνύπαρξης με τους άλλους, το οποίο εδραζόταν στην ανιδιοτέλεια και την προσφορά. Η προσφορά δεν απευθυνόταν μόνο στους εκάστοτε αποδέκτες της εθελοντικής εργασίας, αλλά και στην κοινωνία, αυτή την αόριστη οντότητα [...].

Ροζάκου Κ., Από «αγάπη» και «αλληλεγγύη», εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2018 (Διασκευασμένο)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Έμμεση αδράνεια

Ευλογημένο να 'ναι το Εμπόδιο
και τρισευλογημένο.
Δέντρο ισκιερής δικαιολογίας
ότι δεν φταίμ' εμείς,
να βρίσκει δροσερήν αθώωση
ο λιποτάκτης Χειρισμός,
να κολατσίζει με το πάσο της
το μεροκαματιάτικο άλλοθι της
η Αλλοτρίωση μας.

*Από τη Συλλογή «Το τελευταίο σώμα μου», 1981)
Κική Δημουλά, Ποιήματα, Ίκαρος 1998*

ΘΕΜΑ Α

A.1. Να αποδώσετε περιληπτικά τους λόγους για τους οποίους δημιουργήθηκε το πρότυπο του ενεργού πολίτη, όπως αυτοί αποτυπώνονται στις τρεις πρώτες παραγράφους στο Κείμενο 1. (70 – 80 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B.1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**. Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με αναφορές στο κείμενο.

α. Ο νέος τύπος πολίτη εγκαινιάζει και μία νέα σχέση μεταξύ του πολίτη και του κράτους.

β. Το κράτος μοιράζεται με τους πολίτες κοινωνικές αρμοδιότητες και έτσι ενισχύεται η αυτοκυβέρνηση της κοινωνίας.

γ. Η κυριαρχία του κράτους, μέσω του νέου υποκειμένου, περιορίζεται.

δ. Οι πολίτες – εθελοντές στην Ελλάδα λειτουργούν μέσα από ένα καλά οργανωμένο σύστημα.

ε. Ο εθελοντισμός και η υπευθυνότητα του πολίτη έχουν και παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Μονάδες 10

B.2.α. Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη (μονάδες 2) και τον τρόπο ανάπτυξης (μονάδες 5) της πρώτης παραγράφου στο Κείμενο 1. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 7

β. Στην ίδια παράγραφο να εντοπίσετε τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί η συγγραφέας. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 8

Μονάδες 15

B.3.α. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το Κείμενο 1; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με σχετικά χωρία. Να αναφερθείτε σε, τουλάχιστον, τρία χαρακτηριστικά.

Μονάδες 5

β. «Μελετητές του φαινομένου εμπνέονται από το έργο του Μισέλ Φουκώ για να επισημάνουν –ορθά κατά τη γνώμη μου– τη συγκρότηση του εθελοντή ως ενός νέου ηθικού πολίτη, ενός υπεύθυνου υποκειμένου το οποίο είναι προσανατολισμένο στο κοινό καλό». Στο απόσπασμα που σας δίνετε να αιτιολογήσετε τη χρήση της διπλής παύλας από τη συγγραφέα.

Μονάδες 5

γ. «Οι διαδικασίες αυτές έχουν συσχετιστεί με τον νεοφιλελευθερισμό, τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και τη συγκρότηση ενός νέου υποκειμένου, ενός νέου υπεύθυνου πολίτη, σε πολύ διαφορετικά πλαίσια, από τις ΗΠΑ, την Ιταλία, έως την Ιαπωνία και την Κίνα». Ποιο συντακτικό φαινόμενο κυριαρχεί στο παραπάνω απόσπασμα. Να αιτιολογήσετε την επιλογή της συγγραφέως.

Μονάδες 5

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ.1. Ποιο θεωρείτε πως είναι το θέμα του ποιήματος (Κείμενο 2); Ποια είναι η δική σας άποψη σε σχέση με αυτό; Να απαντήσετε σε ένα ενιαίο κείμενο 150 – 200 λέξεων.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ.1. «Ταυτιζόμενος με τον ενεργό και ουσιαστικά τον ηθικό πολίτη, ο εθελοντής αποτελούσε όχι μόνο ένα «δυνάμει εφικτό πρότυπο πολιτικής ζωής», αλλά και ένα πρότυπο σχετίζεσθαι και συνύπαρξης με τους άλλους, το οποίο εδραζόταν στην ανιδιοτέλεια και την προσφορά». Η συγγραφέας περιγράφει κάποια από τα χαρακτηριστικά του ενεργού πολίτη. Σε μία επιστολή που θα ετοιμάσετε προς το διευθυντή της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης να αναφερθείτε με συντομία στα χαρακτηριστικά, αλλά και στα αποτελέσματα της δράσης του ενεργού πολίτη στην κοινωνία. (350 – 400 λέξεις).

Μονάδες 30

Επιμέλεια: Βασίλης Βούλγαρης, Φιλολόγος